

Broj: 01- 315/23-4
Podgorica, 28.12.2023. godine
MB

Zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore, u skladu sa odredbom člana 41 Zakona o Zaštitniku/ci ljudskih prava i sloboda Crne Gore ("Službeni list CG" br. 42/2011, 32/2014 i 21/17) i člana 41 Pravila o radu Zaštitnika/ce ljudskih prava i sloboda Crne Gore ("Službeni list CG", br. 53/14), nakon sprovedenog ispitnog postupka po pritužbi građanina XX, daje

MIŠLJENJE

I Uvod

1. Zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore je, shodno članu 28 stav 2 Zakona o Zaštitniku/ci ljudskih prava i sloboda Crne Gore, nakon emitovanog video zapisa u medijima dana 14.4.2023. godine, a povodom postupanja policijskog službenika Interventne jedinice Odjeljenja bezbjednosti Nikšić, po sopstvenoj inicijativi pokrenuo postupak radi ispitivanja povrede prava građanina XX, prema kojem je navedeni policijski službenik postupao.

U skladu sa članom 28 stavom 3 navedenog Zakona, radi sprovođenja postupka pred institucijom Zaštitnika, tražena je i dobijena saglasnost lica prema kojem je postupano XX.

U odnosu na predmetni događaj podnosilac je, u pritužbi podnešenoj instituciji Zaštitnika 19.4.2023. godine, u bitnom naveo: da je policijski službenik YY prekoračio svoja ovlašćenja prilikom postupanja prema njemu; da ga je bez potrebe preduzimaao policijska ovlašćenja prema njemu, te da mu je tom prilikom nanio teške tjelesne povrede koje su konstatovane u medicinskim nalazima.

Uz pritužbu je, kao činjenice i dokaze koji potkrepljuju pritužbu, naveo video snimke koji su dostupni javnosti, a u koje je institucija Zaštitnika imala uvid, a na osnovu kojeg je pokrenut postupak; medicinsku dokumentaciju i to: izvještaje ljekara specijaliste br. protokola 4296, 4301, 2160 i 1618 od 12.4.2023. godine i kao i Zapisnik o obavještenju koje je prikupljeno od njega kao građanina od 12.4.2023. godine.

II Postupanje Zaštitnika

2. U cilju utvrđivanja relevantnih činjenica i okolnosti, Zaštitnik je analizirao video zapis dostupan u medijima na osnovu kojeg je pokrenut postupak.

2.1. Analizirajući video zapis, jasno se vidi na početku snimka da je podnosilac pritužbe čistio oči i naočare, te da ne pruža nikakav otpor policijskom službeniku u momentu kada isti počinje sa primjenom fizičke snage kao sredstva prinude, niti pasivni niti aktivni, pri čemu se jasno vidi da policijski službenik nije dao upozorenje licu, niti izdao naređenje za postupanje; da ga borilačkim zahvatom hvata za tijelo, postavljajući desnu nogu između njegovih i baca ga na tlo – asfaltnu površinu, nakon čega mu pravi polugu na način što ga svojom lijevom rukom hvata za zglob njegove ruke stavljajući mu sredstva za vezivanje. Zaštitnik primjećuje, da nakon što je završio sa upotrebom sredstava prinude, policijski službenik ostaje neko vrijeme sjedeći na podnosioca pritužbe, te da su građani koji su se nalazili na tom mjestu prilikom primjene sredstava prinude, negodovali načinu

upotrebe istih.

U sledećem kadru, na snimku se vidi kako podnosioca pritužbe koji je vezan sredstvima za vezivanje, uvode u službeno vozilo Uprave policije, i smještaju ga u isto. Zaštitnik primjećuje da je u konkretnom slučaju korišćeno vozilo koje nije namijenjeno za prevoz lica lišenih slobode i zadržanih lica.

3. Radi sprovođenja ispitnog postupka, Zaštitnik je aktom br. 01-315/23-2 od 18.4.2023. godine, u skladu sa odredbama člana 35 stav 2 i člana 36 Zakona o Zaštitniku/ci ljudskih prava i sloboda Crne Gore, zatražio izjašnjenje od strane Uprave policije o postupanju policijskog službenika Uprave policije u konkretnom slučaju, kao i cjelokupnu dokumentaciju sačinjenu tim povodom.

3.1. Uprava policije - Odjeljenje za koordinaciju policijskih i sa njima povezanih poslova je aktom br. 58 br. 074/23 – 26176/2 od 11.5.2023. godine, koji je primljen u instituciju Zaštitnika 15.5.2023. godine, Zaštitniku dostavila odgovor Regionalnog centra bezbjednosti „Zapad“ – Odjeljenja bezbjednosti Nikšić 78 br. 074/23-32/3 od 5. maja 2023. godine, u kojem je navedeno: da je dana 12.4.2023. godine, oko 18:50 časova, dežurna služba Odjeljenja bezbjednosti Nikšić, putem radio veze obaviještena od strane policijskog službenika Stanice policije YY, da mu je u Njegoševoj ulici u Nikšiću potrebno vozilo za privod; da su tim prilikom na lice mjesta upućeni pripadnici Interventne jedinice, koji su lice XX sproveli do službenih prostorija Odjeljenja bezbjednosti Nikšić; da, kako se imenovani žalio na bolove u predjelu abdomena, isti je od strane policijskih službenika transportovan u Medicinski centar Nikšić, kako bi mu se ukazala ljekarska pomoć, kojom prilikom su od strane dežurnog ljekara licu konstatovane teške tjelesne povrede u vidu kontuzije tri rebra, o čemu su sačinjeni izvještaju ljekara specijaliste; da je nakon ukazane ljekarske pomoći, od imenovanog u prostorijama OB Nikšić prikupljena obavještenja u svojstvu građanina, dok su od strane policijskih službenika sačinjene službene zabilješke; da je o navedenom događaju obaviještena državna tužiteljica u Osnovnom državnom tužilaštvu u Nikšiću, koja se nakon uvida u spise predmeta izjasnila da se radi o krivičnom djelu zlostavljanja iz čl. 166a st.2 u vezi sa st 1 Krivičnog zakonika i krivičnom djelu teška tjelesna povreda iz čl. 151 KZ Crne Gore, te da se lice YY po pronalasku liši slobode.

Dalje je navedeno: da su u toku uviđajnog postupka policijski službenici Odjeljenja bezbjednosti Nikšić u cilju obezbjeđenja materijalnih tragova i dokaza, po naredbi sudije za istragu Osnovnog suda u Nikšiću, izuzeli video snimak sa nadzornih sigurnosnih kamera koji su instalirani na objektu WW; da, nakon predloženog činjeničnog stanja postupajuća državna tužiteljica je dana 14.4.2023. godine, naložila da se YY liši slobode i da joj se, zbog osnovane sumnje da je izvršio navedena krivična djela, sprovede na dalju nadležnost; da je dana 14.4.2023. godine u 15:30 časova policijski službenik YY lišen slobode i uz krivičnu prijavu sproveden ODT u Nikšiću, gdje mu je nakon saslušanja postupajuća državna tužiteljica donijela Rješenje o zadržavanju, te da je YY prestao radni odnos u Upravi policije dana 25.4.2023. godine, danom izvršnosti Rješenja od 12.4.2023. godine, zbog neopravdanog izostanka sa posla pet radnih dana uzastopno.

3.1.2. Uz izjašnjenje je dostavljena dokumentacija i to: akt br. KU 87 od 14.4.2023. godine, koji je dostavljen ODT u Nikšiću od strane Odjeljenja bezbjednosti Nikšić, kojim se dostavlja krivična prijava protiv lica YY i kojim se isto lice sprovodi na dalju nadležnost i postupanje; krivičnu prijavu podnešenu protiv policijskog službenika YY; zapisnike o pretresanju pokretnih stvari-računara za automatsku obradu podataka i koji su sa računarom povezani br. KU- 87 od 14.4.2023. godine; potvrde o privremeno oduzetim stvarima; sl. zabilješku KU br. 87 od 12.4.2023. godine, policijskog službenika u vezi pregleda video nadzora sa nadzornih kamera; sl. zab. Od 14.4.2023. godine o lišenju slobode policijskog službenika YY; akt KU. br. 87 od 18.4.2023. godine, upućen Osnovnom državnom tužilaštvu od strane Odjeljenja bezbjednosti Nikšić, kojim se dostavljaju spisi predmeta povodom konkretnog događaja; sl. zab. Od 15.4.2023. godine, u vezi analize video snimka događaja, koji je objavljen u medijima; zapisnik o obavještenju prikupljenom od građanina br. KU 87/23 od 15.4.2023. godine, građanina ZZ – svjedoka događaja;

III Utvrđene činjenice

4. Na osnovu analize video zapisa predmetnog događaja, uvidom u dostavljenu pritužbu i dokumentaciju od strane podnosioca pritužbe, izjašnjenja i dokumentacije dostavljenu od strane Uprave policije utvrđeno je:

- da se dana 12.4.2023. godine oko 18:50 časova, desio incidentni događaj u Nikšiću;
- da je u istom učestvovao policijski službenik YY, koje je preduzimaio radnje prema podnosiocu pritužbe XX;
- da podnosilac pritužbe, u momentu kada je policijski službenik primjenjivao sredstva prinude, fizičku snagu, nije pružao nikakav otpor, niti pasivni niti aktivni;
- da policijsli službenik prije primjene sredstava prinude – fizičke snage, nije dao upozorenje niti izdao naredjenje podnosiocu pritužbe u vezi sa bilo kojim postupanjem;
- da je policijski službenik upotrijebio nesrazmjernu silu, prilikom nezakonite upotrebe sredstva prinude –fizičke snage;
- da je podnosioca pritužbe borilačkim zahvatom bacio na asfaltnu površinu, svom njegovom težinom, i nakon toga sjeo, odnosno legao preko istog;
- da je nakon poziva podnosioca pritužbe da se pošalje vozilo za privod, stiglo interventno vozilo, koje nije namijenjeno za prevoz lica lišenih slobode, odnosno zadržanih lica;
- da je podnosilac pritužbe prilikom uvođenja u vozilo bio vezan sredstvima za vezivanje, sa rukama na leđima;
- da se policijski službenik YY, nije uputio u prostorije OB Nikšić, kako bi sačinio pismena o navedenom događaju;
- da instituciji Zaštitnika zbog konkretnog slučaja nijesu dostavljena pismena, koja se sačinjavaju nakon upotrebe sredstava prinude;
- da je lice sprovedeno do službenih prostorija OB Nikšić, gdje se žalio na bolove u abdomenu;
- da je od podnosilac pritužbe transportovan u Medicinski centar u Nikšiću, kako bi mu se ukazala ljekarska pomoć;
- da su licu konstatovane povrede: faktura VI, VII i VIII rebra sa desne strane, sa manjom dislokacijom na VI i većom dislokacijom na VII rebru, ogrebotine kože iznad desne obrve kao I konjunktive oba oka hiperemične;
- da je podnosilac pritužbe nakon pružanja ljekarske pomoći dao obavještenje policijskim službenicima u svojstvu građanina;
- da je odmah o svemu obaviještena nadležna državna tužiteljka u Osnovnom državnom tužilaštvu u Nikšiću;
- da su službenici OB Nikšić, tokom sprovođenja izviđajnih radnji, po naredbi suda izuzeli video snimke sa okolnih objekata, u cilju utvrđivanja relevantnih činjenica;
- da su ovlašćeni policijski službenici sačinili analizu video snimaka koji su objavljeni u medijima, odnosno koji su izuzeti sa sigurnosnih kamera;
- da je 14.4.2023. godine, nakon predloženih svih činjenica, postupajuća državna tužiteljka naložila da se policijski službenik YY liši slobode;
- da je policijski službenik YY dana 14.4.2023. godine u 15:30 časova lišen slobode;
- da je policijskom službeniku YY prestao radni odnos u Upravi policije 25.4.2023. godine.

IV Relevantno pravo

Domaće pravo

5. Ustav Crne Gore ("Službeni list Crne Gore", br. 001/07 od 25.10.2007, 038/13 od 02.08.2013) propisuje:

"Prava i slobode ostvaruju se na osnovu Ustava i potvrđenih međunarodnih sporazuma Svi su pred zakonom jednaki, bez obzira na bilo kakvu posebnost ili lično svojstvo." (član 17)

"Svako ima pravo na ličnu slobodu.

Lišavanje slobode dopušteno je samo iz razloga i u postupku koji je predviđen zakonom.” (član 29 stav 1 i 2)

“Jemči se dostojanstvo i sigurnost čovjeka.

Jemči se nepovredivost fizičkog i psihičkog integriteta čovjeka, njegove privatnosti i ličnih prava.

Niko ne smije biti podvrgnut mučenju ili nečovječnom ili ponižavajućem postupanju.

Niko se ne smije držati u ropstvu ili ropskom položaju.” (član 28)

“Jemči se poštovanje ljudske ličnosti i dostojanstva u krivičnom ili drugom postupku, u slučaju lišenja ili ograničenja slobode i za vrijeme izvršavanja kazne.

Zabranjeno je i kažnjivo svako nasilje, nečovječno ili ponižavajuće postupanje nad licem koje je lišeno slobode ili mu je sloboda ograničena, kao i iznuđivanje priznanja i izjava.”(član 31)

“Zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore je samostalan i nezavisan organ koji preuzima mjere za zaštitu ljudskih prava i sloboda.

Zaštitnik ljudskih prava i sloboda vrši funkciju na osnovu Ustava, zakona i potvrđenih međunarodnih ugovora, pridržavajući se i načela pravde i pravičnosti”. (član 81 stav 1 i 2)

6. Zakon o Zaštitniku ljudskih prava i sloboda ("Službeni list Crne Gore", br. 042/11 od 15.08.2011, 032/14 od 30.07.2014, 021/17 od 31.03.2017) propisuje:

“Zaštitnik/ca samostalno i nezavisno, na načelima pravde i pravičnosti, preuzima mjere za zaštitu ljudskih prava i sloboda, kad su povrijeđena aktom, radnjim ili nepostupanjem državnih organa, organa državne uprave, organa lokalne samouprave i lokalne uprave, javnih službi i drugih nosilaca javnih ovlaštenja, kao i mjere za spriječavanje mučenja i drugih oblika nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja i kažnjavanja i mjere za zaštitu od diskriminacije.” (član 2)

“Zaštitnik/ca u vršenju svoje funkcije djeluje na način što: ukazuje, upozorava, kritikuje, predlaže ili preporučuje.

Na zahtjev organa, Zaštitnik/ca može dati mišljenje o zaštiti i unaprjeđenju ljudskih prava i sloboda.” (član 20)

„Postupak ispitivanja povrede ljudskih prava i sloboda pokreće se povodom pritužbe ili po sopstvenoj inicijativi.“ (član 28 stav 1)

„Nakon završetka ispitivanja povrede ljudskih prava i sloboda Zaštitnik/ca daje mišljenje o tome da li je, na koji način i u kojoj mjeri došlo do povrede ljudskih prava i sloboda.“(član 41)

7. Krivični zakonik Crne Gore ("Službeni list Crne Gore", br. 040/08 od 27.06.2008, 025/10 od 05.05.2010, 073/10 od 10.12.2010, 032/11 od 01.07.2011, 064/11 od 29.12.2011, 040/13 od 13.08.2013, 056/13 od 06.12.2013, 014/15 od 26.03.2015, 042/15 od 29.07.2015, 058/15 od 09.10.2015, 044/17 od 06.07.2017, 049/18 od 17.07.2018, 003/20 od 23.01.2020, 026/21 od 08.03.2021) propisuje:

“Ko zlostavlja drugog ili prema njemu postupa na način kojim se vrijeđa ljudsko dostojanstvo, kazniće se zatvorom do jedne godine.

(2) Ako djelo iz stava 1 ovog člana učini službeno lice u vršenju službe, kazniće se zatvorom od tri mjeseca do tri godine.” (član 166a)

“Ko drugom sa umišljajem pomogne u izvršenju krivičnog djela, kazniće se kao da ga je sam izvršio, a može se i blaže kazniti.

(2) Kao pomaganje u izvršenju krivičnog djela smatra se naročito: davanje savjeta ili uputstava kako da se izvrši krivično djelo, stavljanje učiniocu na raspolaganje sredstava za izvršenje krivičnog djela, stvaranje uslova ili otklanjanje prepreka za izvršenje krivičnog djela, kao i unaprijed obećano prikrivanje krivičnog djela, učinioca, sredstava kojima je krivično djelo izvršeno, tragova krivičnog djela ili predmeta pribavljenih krivičnim djelom.“(član 25)

8. Zakon o unutrašnjim poslovima ("Službeni list Crne Gore", br. 044/12 od 09.08.2012, 036/13 od 26.07.2013, 001/15 od 05.01.2015, 087/18 od 31.12.2018) propisuje:

"Polijski poslovi, u smislu ovog zakona, su:

(...) sprječavanje vršenja i otkrivanje krivičnih djela i prekršaja;

pronalaženje učinilaca krivičnih djela i prekršaja i njihovo dovođenje nadležnim organima."(...) (član 10 stav 3 i 4)

"Polijski poslovi obavljaju se sa ciljem da se obezbijedi jednaka zaštita bezbjednosti, prava i sloboda, primijeni zakon i obezbijedi vladavinu prava."(član 12)

"Polijski službenici postupaju u skladu sa Ustavom, potvrđenim međunarodnim ugovorima, zakonom i drugim propisima.

Polijski službenici dužni su da se pridržavaju standarda polijskog postupanja, a naročito standarda koji proizilaze iz obaveza utvrđenih međunarodnim aktima, a odnose se na dužnost služenja ljudima, poštovanje zakonitosti i suzbijanje nezakonitosti, ostvarivanje ljudskih prava, nediskriminaciju prilikom izvršavanja polijskih zadataka, ograničenost i uzdržanost u upotrebi sredstava prinude, zabranu mučenja i primjene nečovječnih i ponižavajućih postupaka, pružanje pomoći ugroženim i drugim licima kojima je pomoć potrebna, obavezu zaštite tajnih i ličnih podataka, obavezu odbijanja nezakonitih naređenja i suprotstavljanje svakom obliku korupcije i diskriminacije." (član 20)

"Polijska ovlašćenja se mogu primijeniti samo ako su ispunjeni zakonom propisani uslovi za njihovu primjenu.

Polijski službenik je dužan da procijeni ispunjenost uslova iz stava 2 ovog člana i odgovoran je za tu procjenu.

Polijski službenik primjenjuje polijska ovlašćenja po:

1) nalogu suda ili državnog tužioca;

2) naređenju nadređenog službenika, u skladu sa ovim zakonom;

3) sopstvenoj inicijativi, ako nadređeni službenik nije prisutan, a razlozi hitnosti zahtijevaju postupanje bez odlaganja.

Lice prema kome se primjenjuje polijsko ovlašćenje ima pravo da bude upoznato sa razlozima za preduzimanje polijskog ovlašćenja, da ukaže na okolnosti koje smatra bitnim u vezi sa tim, da bude upoznato sa identitetom polijskog službenika i da traži prisustvo lica koje uživa njegovo povjerenje, kad to okolnosti omogućavaju i ako se time ne ugrožava izvršenje polijskog zadatka. (član 43)

"Sredstva prinude, u smislu ovog zakona, su:

1) fizička snaga;

2) ručni sprej sa nadražujućim dejstvom;

(...)

5) sredstva za vezivanje;(...)

Sredstva iz stava 1 ovog člana, upotrijebiće se kad je to neophodno radi zaštite bezbjednosti ljudi, odbijanja napada i sprječavanja bjekstva, ako se davanjem upozorenja ili izdavanjem naređenja ne može izvršiti službeni zadatak."(...)

Polijski službenik će prije upotrebe sredstva prinude na to upozoriti lice prema kome sredstvo namjerava da upotrijebi.

Izuzetno od stava 5 ovog člana, sredstva prinude se mogu upotrijebiti i bez prethodnog upozorenja, kad to upozorenje može ugroziti postizanje cilja u vršenju polijskih poslova.

Polijski službenik je prilikom upotrebe sredstava prinude dužan da štiti živote ljudi, prouzrokuje što manje povreda i materijalne štete, kao i da obezbijedi da se pomoć povrijeđenom ili ugroženom licu što prije pruži i da njegova porodica ili drugi srodnici o tome što prije budu obaviješteni." (član 94 stav 1 tačka 1, 2 i 5 i stav 2, 5,6 i 7)

"Pored težih povreda službene dužnosti utvrđenih zakonom kojim se uređuju prava i obaveze državnih službenika i namještenika, teže povrede službene dužnosti polijskih službenika su: (...)

17) nepodnošenje predloga za privremeno udaljenje polijskog službenika;

18) nesačinjavanje izvještaja o upotrebi sredstava prinude;

19) prikrivanje izvršenja teže povrede službene dužnosti i nepodnošenje predloga za pokretanje disciplinskog postupka; (...) (član 173 stav 1 t. 17, 18 i 19)

„Kontrola i nadzor rada Policije obezbjeđuje se parlamentarnom, građanskom i unutrašnjom kontrolom, kao i od strane Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore kad vrši poslove nacionalnog preventivnog mehanizma za zaštitu lica lišenih slobode od mučenja i drugih oblika surovog, nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja i postupa po pritužbama na rad policijskih službenika.“(član 189)

9. Kodeks policijske etike ("Službeni list Crne Gore", br. 046/13 od 02.10.2013, 042/16 od 11.07.2016) propisuje:

„Policijski službenik u obavljanju policijskih poslova postupa u skladu sa načelima utvrđenim Ustavom Crne Gore, potvrđenim međunarodnim ugovorom, zakonom i ovim kodeksom.“ (član 1)

„U vršenju policijskih poslova i primjeni ovlašćenja policijski službenik dužan je da poštuje dostojanstvo, ugled i čast svakog lica prema kojem primjenjuje ovlašćenja.“ (član 4)

„Policijski službenik je dužan da policijske poslove vrši na način da ne umanjuje svoj ugled i ugled Policije u cjelini, poštuje dobre običaje i slijedi etička načela u dosljednom sprovođenju zakona.“ (...) (član 7 stav 1)

Međunarodno pravo

10. Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima propisuje:

„Niko neće biti podvrgnut torturi ili drugom surovom, nečovječnom ili ponižavajućem postupku ili kazni.“(član 5).

11. Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima propisuje:

„Niko neće biti podvrgnut torturi ili surovom, nečovječnom ili ponižavajućem postupku ili kazni“(...) (Član 7)

Sve države potpisnice vode računa o tome da nadležne vlasti u najkraćem roku pristupe nepristrasnoj istrazi kad god postoje osnovani razlozi da se vjeruje da je na teritoriji koja potpada pod njihovu nadležnost počinjeno neko djelo mučenja.“ (član 12).

12. UN Konvencija protiv mučenja i drugih svirepih, nehumanih ili ponižavajućih postupaka ili kazni propisuje:

„Mučenje označava svaki čin kojim se nekom licu namjerno nanose velike patnje, fizičke ili duševne, sa ciljem da se od njega ili nekog trećeg lica dobiju obavještenja ili priznanja, da se kazni za neko djelo koje je ono ili neko treće lice počinilo ili se sumnja da ga je počinilo, da se uplaši ili da se na njega izvrši pritisak ili iz bilo koje druge pobude zasnovane na bilo kakvom obliku diskriminacije, kad takav bol ili takve patnje nanosi službeno lice ili neko drugo lice koje djeluje po službenoj dužnosti ili na osnovu izričitog naloga ili pristanka službenog lica(...)“ (član 1)

„Sve države potpisnice vode računa o tome da nadležne vlasti u najkraćem roku pristupe nepristrasnoj istrazi kad god postoje osnovani razlozi da se vjeruje da je na teritoriji koja potpada pod njihovu nadležnost počinjeno neko djelo mučenja“ (član 12).

13. Evropska konvencija o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda propisuje:

„Niko ne može biti podvrgnut mučenju ili nečovječnom ili ponižavajućem postupanju ili kažnjavanju.“ (član3).

„Konvencija jamči svim licima koja tvrde, da su bila podvrgnuta mučenju da se mogu obratiti žalbom vlastima države na čijoj teritoriji se to dogodilo, a dotična država je dužna da im to omogući, kao i da odmah ispita navode žalbe i da ujedno preduzme potrebne mere da se žalilac i eventualni svedoci zaštite od bilo kakvog maltretiranja ili zlostavljanja zbog podnošenja žalbe ili svedočenja.“ (član 13).

Štaviše, države su obavezne da odmah („u najkraćem roku“), po službenoj dužnosti, pokrenu nepristrasnu istragu kad god postoje osnovi sumnje da je na njihovoj teritoriji izvršen neki akt mučenja (čl 12). Dakle, mora se voditi neodložna i nepristrasna istraga, bilo po žalbi oštećenog bilo po službenoj dužnosti.

14. Evropska konvencija o sprečavanju mučenja i neljudskog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja propisuje:

„Ustanovljava se Evropski komitet za sprečavanje mučenja i neljudskog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja (u daljem tekstu: Komitet). Komitet putem posjeta osobama lišenim slobode ispituje kako se prema njima postupa sa ciljem da, ukoliko je potrebno, poveća zaštitu tih osoba od mučenja i neljudskog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja.“ (član 1)

15. Izvještaj Vladi Crne Gore o posjeti Crnoj Gori Evropskog Komiteta za sprečavanje mučenja i nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja (KSM) od 9. do 16. oktobra 2017. godine:

„U svjetlu nalaza i zapažanja delegacije tokom posjete 2017. godine, po mišljenju KSM-a, crnogorski organi vlasti su dužni da preduzmu neophodne mjere za okončanje zlostavljanja od strane službenika za sprovođenje zakona kroz višestrani pristup, koji obuhvata: konkurentni proces zapošljavanja policijskih službenika na osnovu strogih kriterijuma za odabir; edukativni kurs za sve novozaposlene sa posebnim naglaskom na napredne metode istrage krivičnih djela; odgovornost starješina za njihove rukovodeće obaveze; primjenu odgovarajućih sankcija (krivičnih i disciplinskih) za počinioc zlostavljanja i za one koji ga ne sprečavaju; i postojanje djelotvornih i nezavisnih procedura za ispitivanje žalbi i drugih relevantnih informacija o navodnom zlostavljanju od strane policijskih službenika.“ (paragraf 15)

„Nalazi delegacije tokom ove posjete 2017. godine ukazuju na to da su lica lišena slobode i dalje pod znatnim rizikom od zlostavljanja od strane policije. Iako je primjetno da je broj navoda manji od broja onih ustanovljenih 2013. godine, što ukazuje na to da su crnogorski organi vlasti preduzeli mjere za smanjenje zlostavljanja od strane policijskih službenika, takve mjere očigledno još uvijek nisu bile djelotvorne u iskorjenjivanju zlostavljanja. Ukratko, kultura policijskog zlostavljanja još uvijek nije djelotvorno obuzdana.

U stvari, sami broj slučajeva na koje je delegacija naišla tokom posjete 2017. u vezi sa zlostavljanjem, zahtijeva hitno i odlučno djelovanje nadležnih organa. Crnogorski organi vlasti moraju da uvide da postojanje zlostavljanja od strane policijskih službenika predstavlja činjenicu, da to nije rezultat nekolicine grubih policajaca, već da je riječ o prihvaćenoj praksi unutar postojeće policijske kulture, posebno među kriminalističkim inspektorima. Nadležni organi bi trebalo da temeljno istraže sva sredstva kako bi osigurali da poruka o nultoj toleranciji zlostavljanja pritvorenih lica dođe do službenika za sprovođenje zakona na svim nivoima; trebalo bi ih navesti da spoznaju, kroz konkretne aktivnosti, da je država odlučna da iskorijeni zlostavljanje lica lišenih slobode. Borba protiv zlostavljanja podrazumijeva ne samo usvajanje odgovarajućih pravnih normi, već i preduzimanje potrebnih mjera kako bi se osigurala njihova primjena.“ (paragraf 14)

„Odjeljenje za unutrašnju kontrolu Ministarstva unutrašnjih poslova ima mandat da istraži bilo koju vrstu policijskog neprimjerenog ponašanja na sopstvenu inicijativu ili na osnovu pritužbi građana, preporuka Savjeta za građansku kontrolu policije i Ombudsmana, kao što je predviđeno Zakonom o unutrašnjim poslovima. Odjeljenje za unutrašnju kontrolu ispituje zakonitost policijskih akcija i ocjenjuje istinitost navoda, i ako utvrdi osnov za ove navode, podnosi svoje zaključke nadležnom tužiocu, ukoliko utvrdi moguće elemente krivične odgovornosti policijskih službenika, ili disciplinskom tužiocu Ministarstva unutrašnjih poslova u slučaju kršenja etičkog kodeksa. (...)“ (paragraf 18)

Praksa Evropskog suda za ljudska prava

16. U presudi Zličić protiv Srbije¹, Sud je naveo da kada je pojedinac lišen slobode ili se generalno suočava sa licima koja sprovode zakon, svako pribjegavanje fizičkoj sili koja zaista nije neophodna uslijed ponašanja lica koje je lišeno slobode umanjuje ljudsko dostojanstvo i u načelu predstavlja povredu prava iz člana 3 Evropske konvencije o ljudskim pravima. Sud naglašava da se izraz „u načelu“ ne može shvatiti kao da podrazumijeva da možda postoje situacije u kojima donošenje takvog zaključka o povredi nije opravdano jer navedeni prag surovosti nije dosegnut. Svako zadiranje u ljudsko dostojanstvo udara u samu suštinu Konvencije. Iz tog razloga, svako ponašanje lica koja sprovode zakon prema nekom licu, kojim se unižava njegovo ljudsko dostojanstvo, predstavlja povredu člana 3. Konvencije. To se naročito odnosi na njihovu primjenu fizičke sile protiv lica, koja nije zaista neophodna zbog njegovog ponašanja, kakav god efekat ona imala na lice o kojem je riječ.

V ZAKLJUČNA OCJENA

17. Nakon objavljivanja video snimka u medijima dana 14.4.2023. godine, a povodom postupanja policijskog službenika Interventne jedinice Odjeljenja bezbjednosti Nikšić YY, Zaštitnik je po sopstvenoj inicijativi pokrenuo postupak radi ispitivanja povrede prava građanina XX, prema kojem je navedeni policijski službenik postupao.

18. Analizom objavljenog video snimka, nesporno je utvrđeno da je policijski službenik YY upotrijebio sredstva prinude-fizičku snagu prema podnosiocu pritužbe, kada se za navedeno nijesu stekli zakonom propisani uslovi.

Zaštitnik podsjeća da je članom 96 Zakona o unutrašnjim poslovima propisano, da se upotrebom fizičke snage, u smislu ovog zakona, smatraju zahvati borilačkih vještina ili njima sličnih postupaka na tijelu drugog lica, preduzeti sa ciljem da se odbije napad, savlada otpor lica, spriječi samopovređivanje ili samovoljno udaljavanje lica u zakonom predviđenim slučajevima, uz nanošenje najmanje štetnih posljedica.

Dakle, postupanje policijskog službenika u konkretnom slučaju nije u skladu sa navedenim, jer nije bio ispunjen nijedan osnov za upotrebu fizičke snage. Šta više, podnosilac pritužbe u konkretnom slučaju nije ukazivao bilo kakvom svojom radnjom ili postupkom da može doći do situacija kada bi postojao zakonski osnov za upotrebu sredstava prinud, a posebno fizičke snage.

19. Zaštitnik ukazuje na član 94 stav 2, koji propisuje da će se sredstva prinude upotrijebiti kad je to neophodno radi zaštite bezbjednosti ljudi, odbijanja napada i sprječavanja bjekstva, ako se davanjem upozorenja ili izdavanjem naređenja ne može izvršiti službeni zadatak.

Primijenjeno na konkretnu situaciju, Zaštitnik smatra da postupajući policijski službenik nije dao upozorenje, izdao naređenje podnosiocu pritužbe, niti je za to imao osnova, posebno imajući u obzir da pismena, koja bi trebala biti sačinjena od strane postupajućeg policijskog službenika, nakon upotrebe sredstava prinude u konkretnoj situaciji nijesu dostavljena instituciji Zaštitnika, a za koje se pretpostavlja da nijesu ni sačinjena.

S tim u vezi, iz navedenog proizilazi da policijski službenik YY u konkretnoj situaciji nije imao niti jedan zakonski osnov za preduzimanje bilo kojih policijskih radnji i ovlašćenja prema podnosiocu pritužbe.

20. Postupanje službenika YY nije u skladu sa članom 20 Zakona o unutrašnjim poslovima, kojim je propisano da policijski službenici postupaju u skladu sa Ustavom, potvrđenim međunarodnim

¹ Zličić protiv Srbije, prestavka br. 73313/17 i 20143/19, stav 91.

ugovorima, zakonom i drugim propisima, te da su dužni da se pridržavaju standarda policijskog postupanja, a naročito standarda koji proizilaze iz obaveza utvrđenih međunarodnim aktima, a odnose se na ograničenost i uzdržanost u upotrebi sredstava prinude i zabranu mučenja i primjene nečovječnih i ponižavajućih postupaka. Navedeno iz razloga što su opisane radnje prema podnosiocu pritužbe preduzete očigledno iz revolta, odnosno u znak odmazde što nije postupio u skladu sa narednjima, a ne na način i pod uslovima propisanim čl. 94 Zakona kojim se bliže uređuje upotreba sredstava prinude.

Evropski sud za ljudska prava je u predmetu Zličić protiv Srbije naveo da kada je pojedinac lišen slobode ili se generalno suočava sa licima koja sprovode zakon, svako pribjegavanje fizičkoj sili koja zaista nije neophodna uslijed ponašanja lica koje je lišeno slobode umanjuje ljudsko dostojanstvo i u načelu predstavlja povredu prava iz člana 3 Evropske konvencije o ljudskim pravima. Svako zadiranje u ljudsko dostojanstvo udara u samu suštinu Konvencije. Iz tog razloga, svako ponašanje lica koja sprovode zakon prema nekom licu, kojim se unižava njegovo ljudsko dostojanstvo, predstavlja povredu člana 3. Konvencije. To se naročito odnosi na njihovu primjenu fizičke sile protiv lica, koja nije zaista neophodna zbog njegovog ponašanja, kakav god efekat ona imala na lice o kojem je riječ. Kako bi shodno praksi Evropskog suda za ljudska prava određeno postupanje mogao kvalifikovati kao mučenje ili nečovječno ili ponižavajuće postupanje, Zaštitnik mora uzeti u obzir razliku proisteklu iz čl. 3 Evropske konvencije, upravo između mučenja i nečovječnog i ponižavajućeg postupanja. Kao što je ranije utvrđeno, ova razlika omogućava da se posebna stigma „mučenja“ pripíše samo namjernom nečovječnom postupanju koje prouzrokuje izuzetno ozbiljne i surove patnje.²

21. U konkretnom slučaju policijski službenik postupao je u službenom svojstvu, očigledno sa namjerom da kod podnosioca pritužbe izazove bol i patnju. Podnosilac pritužbe se nalazio u bespomoćnom položaju, posebno pri činjenici da je postupajući službenik očigledno snažnije tjelesne konstitucije i znatno mlađe životne dobi.

Kod podnosioca pritužbe su evidentirane tjelesne povrede u vidu faktura VI, VII i VIII rebra sa desne strane, sa manjom dislokacijom na VI i većom dislokacijom na VII rebru, ogrebotine kože iznad desne obrve kao i konjunktive oba oka hiperemične, na osnovu čega se može zaključiti da je dostignut stepen surovosti i patnje koje potpada pod nečovječno postupanje većeg inteziteta.

Nečovječno postupanje prema praksi Evropskog suda za ljudska prava znači zlostavljanje, koje je po intenzitetu blaže od mučenja i koje najčešće podrazumijeva nanošenje tjelesnih povreda uz ozbiljne fizičke ili mentalne patnje.³ Najčešće je to udaranje, svejedno da li rukama, nogama ili raznim za to podesnim, pa i nepodesnim predmetim, kao u konkretnom slučaju.

22. Zaštitnik podsjeća da je prema definiciji Evropskog suda za ljudska prava, ponižavajuće postupanje ono postupanje koje kod žrtve izaziva osjećaj straha, očaja i manje vrijednosti, koje žrtvu može da ponizi i unizi, kao i ono koje ponižava ili unižava pojedinca, time što ne pokazuje poštovanje za njeno ili njegovo ljudsko dostojanstvo ili ga narušava ili koje izaziva osjećaj straha ili manje vrijednosti koji može da umanjí njegovu ili njenu moralnu i fizičku otpornost. Da bi potpao pod zabranu ponižavajućeg postupanja (odnosno zlostavljanja uopšte), postupak mora da pređe jednu minimalnu granicu invazivnosti i/ili da dovede do posledica koje nisu trivijalne. Ta se granica ne može kvantifikovati niti fiksirati na neki drugi način, i to iz dva razloga. Prvo, zato što je ona po prirodi stvari relativna i zavisi od okolnosti konkretnog slučaja i drugo, zato što se ona vremenom mijenja.⁴ U odnosu na podnosioca pritužbe je učinjena vjerovatnim minimalna granica invazivnosti koja potpada pod opseg zaštite člana 3 Konvencije.

² Aksoy protiv Turske, predstavka br. 21987/93, stav 63 i 64;

³ Irska protiv Ujedinjenog Kraljevstva, predstavka br. 5310/71, stav 167;

⁴ Zabrana zlostavljanja – priručnik za policiju i zatvorsko osoblje, dr Ivan Janković.

23. Zaštitnik zapaža da su službenici Odjeljenja bezbjednosti Nikšić, nakon spornog događaja preduzeli sve neophodne mjere i radnje iz svoje nadležnosti, kako bi ispitali i procesuirali osumnjičenog za krivično djelo u konkretnom slučaju, bez obzira što se radi o policijskom službeniku.

Zaštitnik iz sl. zabilješki od 13.4. i 15.4.2023. godine, koje se odnose na analiziranje video snimaka događaja (jednog koji je objavljen u medijima i jednog koji je izuzet sa obližnje sigurnosne kamere) zapaža da je analiza koja je data nepristrasna, te da je događaj opisan na način kako se zaista i desio, te da nije postojala namjera da se takvo postupanje abolira od odgovornosti ili na bilo koji način ublaži.

24. Zaštitnik još jednom podsjeća da borba protiv izuzimanja od odgovornosti mora početi kod kuće, tj. u okviru same službe (policijske ili zatvorske, vojnih vlasti, itd). U mnogim slučajevima, kada uslijede tvrdnje da je došlo do zlostavljanja od strane službenog lica, kolege se iz lojalnosti drže zajedno i uzajamno pomažu, a ponekad čak i prikrivaju protivzakonite postupke drugih kolega.⁵ Ovakvo postupanje nije u skladu ni sa stavom Evropskog komiteta za sprječavanje mučenja i nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja koji je našoj državi još 2008. godine preporučio da je potrebna „pozitivna akcija, putem obuke i primjerom, da bi se promovisala kultura u kojoj se smatra ispravnim i profesionalno isplativim biti u timu koji se uzdržava od pribjegavanja zlostavljanju i gdje je ispravan postupak prijaviti zlostavljanje koje su počinile kolege. Mora postojati jasno shvatanje da se odgovornost za zlostavljanje proteže dalje od samih počinilaca na sve one koji znaju, ili bi trebalo da znaju na osnovu svog položaja da se zlostavljanje dešava, a ne preduzimaju radnje na njegovom sprječavanju niti ga prijavljuju. To podrazumijeva postojanje jasne linije izvještavanja, kao i usvajanje zaštitnih mjera za osobe koje prijavljuju zlostavljanje.“⁶

25. Daljim uvidom u dokumentaciju, Zaštitnik zaključuje da su službenici OB Nikšić, odmah obezbijedili da se licu pruži zdravstvena zaštita, na način što je isti poveden u Opštu bolnicu u Nikšiću, gdje mu je ista ukazana.

Odmah nakon prikupljenog obavještenja od podnosioca pritužbe, obaviještena je nadležna državna tužiteljka, koja je naložila da se preduzmu dalje mjere i radnje u odnosu na događaj, a da se lice YY - policijski službenik liši slobode, a koje radnje su službenici OB Nikšić preduzeli i o istom povratno obavijestili nadležnu državnu tužiteljku.

26. Zaštitnik takođe podsjeća da će, ako se na informaciju koja ukazuje na zlostavljanje ne reaguje brzo i efikasno „službena lica koja su sklona zlostavljanju osoba lišenih slobode brzo povjerovati – i to s razlogom – da to mogu da čine nekažnjeno. Svi naponi uloženi u promovisanje ljudskih prava, putem stroge selekcije prilikom zapošljavanja i stručne obuke, biće osuđeni na neuspjeh. Ako se ne budu preduzimale efikasne mjere, sve osobe koje su u pitanju – kolege, viši rukovodioci u policiji, istražni organi – doprinijeće koroziji onih vrijednosti koje čine samu osnovu demokratskog društva.“⁷

27. Kod ovakvog stanja stvari, a imajući u vidu da je Osnovno državno tužilaštvo u Nikšiću, kao jedinstven i samostalan organ, koji se bavi gonjenjem učinilaca krivičnih djela za koje se gonjenje preduzima po službenoj dužnosti, odmah formiralo predmet i pokrenulo izviđajni postupak, očekujemo da će Osnovno državno tužilaštvo sprovesti postupak u razumnom roku i da će nas obavijestiti o ishodu postupanja. Cijeneći ustavni položaj, značaj i ulogu Državnog tužilaštva, kao jedinstvenog i samostalnog organa, koji vrši poslove gonjenja učinilaca krivičnih djela i drugih kažnjivih djela koja se gone po službenoj dužnosti, Zaštitnik ukazuje da je neophodno pravovremno i ažurno postupati, uz

⁵ Opšti izvještaj CPT-a br. 14 – Borba protiv nekažnjivosti mučenja, 2004, stav 26.

⁶ Izvještaj o posjeti Crnoj Gori Evropskog komiteta za sprječavanje mučenja i nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja, obavljenoj od 15. do 22. septembra 2008. godine, stav 16.

⁷ Opšti izvještaj CPT-a br. 14 – Borba protiv nekažnjivosti mučenja, 2004, stav 25.

omogućavanje podnosiocu pritužbe dostupnosti samog postupka, u mjeri u kojoj je to potrebno za zaštitu njegovih prava.

Stoga, u slučaju odugovlačenja postupka u dijelu postupanja Osnovnog državnog tužilaštva u konkretnom slučaju, podnosioci pritužbe se mogu iznova obratiti Zaštitniku. Zaštitnik podsjeća da je standard „djelotvorne istrage“ na međunarodnom planu najviše razvio Evropski sud za ljudska, postupajući na osnovu članova 2, 3 i 8 EKLJP, kojima se garantuje pravo na život, zabrana mučenja, nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja i kažnjavanja, te zaštita psiho-fizičkog integriteta, zajedno sa članom 1 EKLJP, kojim se nalaže da država obezbijedi primjenu svih prava iz EKLJP svim osobama u njenoj nadležnosti. Da bi se smatrala djelotvornom, Zaštitnik ukazuje da istraga u načelu treba da bude takva da može dovesti do utvrđivanja činjenica o zlostavljanju, kao i do identifikovanja i kažnjavanja svih odgovornih učinilaca.⁸ Da bi se istraga smatrala djelotvornom, ona mora da zadovolji nekoliko zahtjeva koji su razrađeni u praksi Evropskog suda za ljudska prava: 1) nezavisnost i nepristrasnost; 2) hitnost; 3) temeljnost; 4) učešće žrtve, tj. oštećenog lica; 5) kontrola javnosti; 6) odgovarajuće kažnjavanje odgovornih učinilaca. Blagovremenost i ažurnost su suštinske komponente djelotvorne istrage. Pored toga što predstavlja operativni imperativ, standard blagovremenosti služi održavanju javnog povjerenja u vladavinu prava i sprječavanje nastanka pristrasnosti putem tolerancije nezakonitih akata. Zaštitnik podsjeća da se hitno blagovremeno postupanje državnih organa u ispitivanju navoda o zlostavljanju smatra ključnim za očuvanje povjerenja javnosti u njihovu privrženost vladavini prava i otklanjanje sumnji da vlast ima tendenciju da zataškava ili toleriše nezakonite radnje državnih službenika.⁹

28. Zaštitnik još jednom podsjeća na nalaze Evropskog komiteta za sprječavanje mučenja koji je dat u odnosu na Crnu Goru 2017. godine, a koji je ukazao na dužnost vlasti da preduzmu neophodne mjere za okončanje zlostavljanja od strane službenika za sprovođenje zakona kroz, između ostaloga i odgovornost starješina za njihove rudeće obaveze; primjenu odgovarajućih sankcija (krivičnih i disciplinskih) za počinioc zlostavljanja i za one koji ga ne sprječavaju; i postojanje djelotvornih i nezavisnih procedura za ispitivanje žalbi i drugih relevantnih informacija o navodnom zlostavljanju od strane policijskih službenika. (paragraf 15).

29. Primijenjeno na okolnosti konkretnog slučaja, zaključuje se da postupanje policijskog službenika prema podnosiocu pritužbe XX u konkretnom slučaju nije bilo u skladu sa članom 20 i članom 94 Zakona o unutrašnjim poslovima, kao i članom 3 Evropske konvencije, iz kojeg razloga je došlo do povrede člana čl.28 Ustava Crne Gore kao i člana 3 Evropske konvencije o ljudskim pravima.

Na osnovu izloženog, polazeći od toga da je institucija Zaštitnika ljudskih prava i sloboda u Crnoj Gori ustanovljena u cilju zaštite i unaprjeđenja ljudskih prava i sloboda zajamčenih Ustavom, zakonom, ratifikovanim međunarodnim ugovorima o ljudskim pravima i opšte prihvaćenim pravilima međunarodnog prava i u cilju jačanja vladavine prava, a pridržavajući se i načela pravde i pravičnosti, u skladu sa članom 41 stav 2 Zakona o Zaštitniku/ci ljudskih prava i sloboda Crne Gore, Zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore

PREPORUČUJE

⁸ Vidjeti, na primjer, presude ECtHR u predmetima Milić i Nikezić protiv Crne Gore, predstavke br. 54999/10 i 10609/11, st. 91–92, Siništaj i drugi protiv Crne Gore, predstavke br. 1451/10, 7260/10 i 7382/10, st. 144–145, Assenov i drugi protiv Bugarske, predstavka br. 24760/94, stav 102

⁹ Bati i drugi protiv Turske, predstavke br. 33096 i 57834/00, stav 136.

Upravi policije da:

a) da u budućem postupanju dosljedno postupaju u skladu sa članom 20 i članom 94 Zakona o unutrašnjim poslovima;

b) obezbijedi dosljedno poštovanje nacionalnih propisa, potvrđenih međunarodnih ugovora i opšteprihvaćenih pravila međunarodnog prava, koji se odnose na poštovanje ljudskih prava prilikom preduzimanja radnji iz svoje nadležnosti, sa posebnim akcentom na obezbjeđivanje nulte tolerancije zlostavljanja.

Institucija Zaštitnika će poštovanje preporuka datih Upravi policije pratiti u kontinuitetu.

ZAMJENICA ZAŠTITNIKA
LJUDSKIH PRAVA I SLOBODA CRNE GORE
Mirjana Radović

Dostaviti:

- podnosiocu pritužbe;
- Osnovnom državnom tužilaštvu u Nikšiću – na upoznavanje;
- Upravi policije - direktoru;
- Regionalnom centru bezbjednosti Zapad – Odjeljenju bezbjednosti Nikšić;
- a/a.